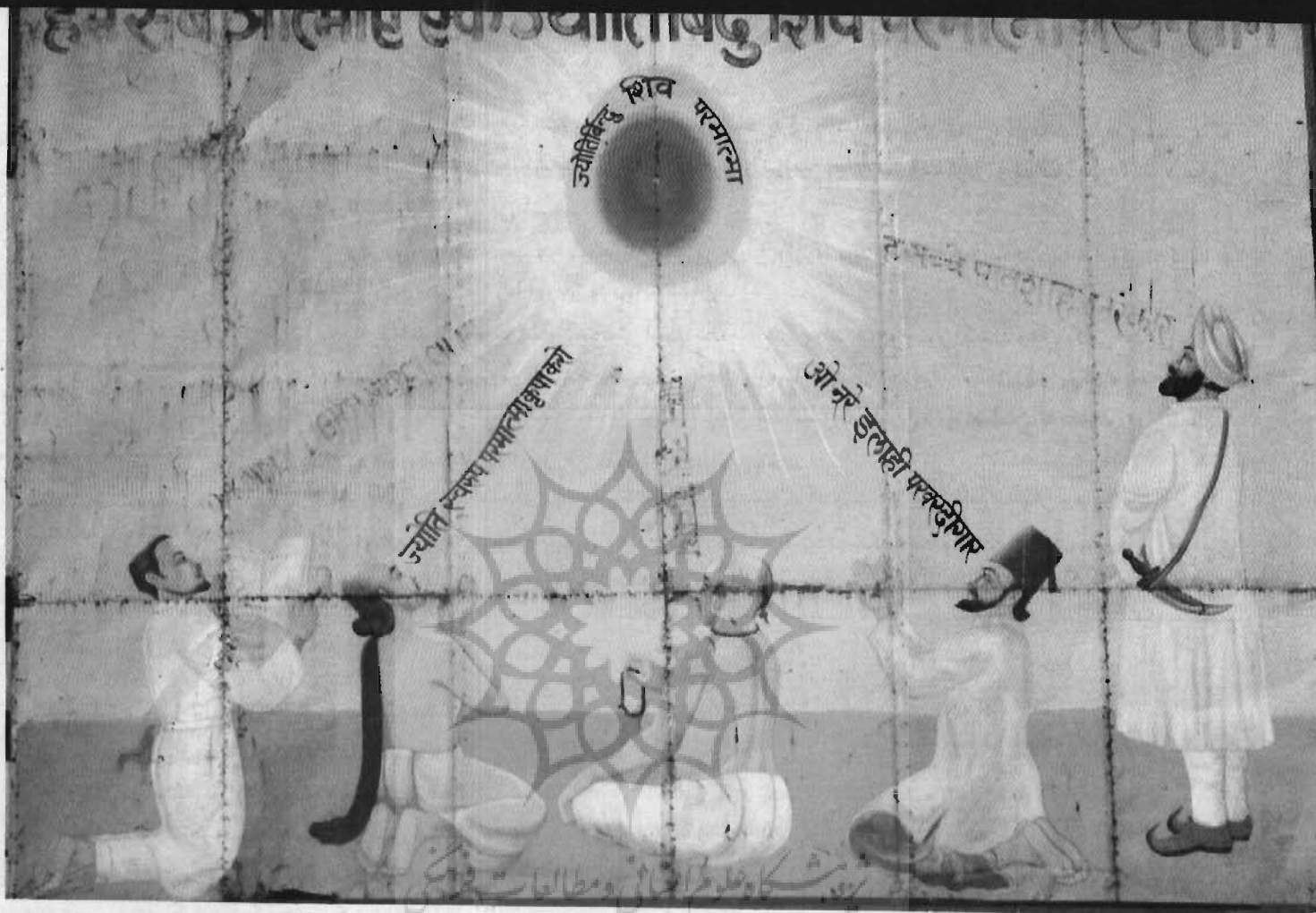

هند: خطری برای اتحاد

رشیدالدین خان

دیوارنگاره‌ای در جایپور (هند) که یک مسیحی، هندو، چینی، مسلمان و سیک را همراه هم در حال نیایش نشان می‌دهد.

سرزمین هندوها

هندوتوا عقیده‌ای است که قائل به برتری هندوهاست و منکر هرگونه حق برای اقلیت‌های مذهبی یا حتی هندوهای متعلق به کاست‌های فروتر است. اندیشه‌ی یک هند تماماً هندو از سال ۱۹۲۵ و به‌خصوص از زمان ورود گورو گلووالکار به صحنه‌ی سیاست هند مطرح شد. وی این فکر را پیش کشید که «هند» باید «هندوستان» خوانده شود. او در رساله‌ای تحت‌عنوان مایا ملت مشخص ما (۱۹۳۰) نوشت، «هندوستان سرزمین هندوها و تنها جایگاهی است که ملت هندو در آن می‌تواند شکوفا گردد.» او همچنین معتقد است که «نژادهای خارجی مقیم هندوستان باید فرهنگ و زبان هندو را بپذیرند ... باید به هیچ چیز دیگری مگر شکوهمندی نژاد و فرهنگ هندو نیندیشند ... و باید موجودیت جداگانه‌ی خویش را کنار

رتال جامع علوم انسانی

در هند ما برای توصیف سوءاستفاده‌ی سیاسی از مذهب، به جای کلمه‌ی بنیادگرایی کلمه‌ی جماعت‌گرایی (communalism) را به کار می‌بریم که به قلمرو مطلقاً مذهبی تعلق دارد. جماعت‌گرایی اصول، سنت‌ها و ارزش‌های مذهبی را در تملک خود می‌گیرد و آنها را تحریف می‌کند. از احساسات مذهبی و ترس از دیگران برای مقاصد خاص سیاسی بهره‌برداری می‌کند. دشمن قهار حکومت فدرال مبتنی بر جدایی دین از سیاست و عقل‌گرایی است.

پس از رسیدن به استقلال دو نوع تشکل در هند پدیدار شد: ملی‌گرایی، با‌گرایش‌های غیرمذهبی، و جماعت‌گرایی - هندو، سیک و مسلمان. حکومت هند در سال‌های اخیر با تهدید گروه‌بندی‌های مخالف معتقد به مبارزه‌جویی مذهبی رو به‌رو بوده است. جنبش هندو که مبتنی بر اندیشه‌ی هندوتوا (Hindutva) است شاید از همه خطرناک‌تر باشد.

یکشنبه سیاه

ویران کردن مسجد ایودیا در ۶ دسامبر ۱۹۹۲ سراسر هند را

حیرت زده کرد

رشیدالدین خان می‌گوید «یکشنبه سیاه» نامی که رسانه‌ها به آن واقعه دادند - در اذهان و قلوب میلیون‌ها هموطن ما که دارای مذاهب گوناگون هستند و سرزمین مشترک مادری را سرزمین سخاوتمند چندگرایی و توافق می‌دانند، همچون تجربه‌ای غم‌انگیز باقی می‌ماند.»

در آن روز، در شهر قدیمی ایودیا، تندروان هندو در جریان برگزاری مراسم مذهبی خود مسجدی را خراب کردند که بنا به اعتقاد آنان در محل تولد راما قهرمان ودایی، بنا شده بود.

چند ساعت بعد سراسر کشور دستخوش آشوب شد. مساجد و معابد هندی ویران شدند و «قوم‌کشی»‌هایی توسط گروه‌های افراطی، به‌ویژه در بمبئی، سازمان یافت. تعدادی از مسلمانان طی تظاهرات توسط پلیس به گلوله بسته شدند. این برخوردها تا چندین هفته ادامه یافت. شورش‌های ضد هندی در چندین کشور مسلمان، به‌خصوص در پاکستان و بنگلادش، به وقوع پیوست که طی آن حدود ۲۰۰۰ نفر جان باختند.

این بحران نمایانگر احیای دوباره افراط‌گرایی هندو و عمیق‌تر شدن شکاف بین جوامع مسلمان و هندو است. وینود مهتا، سردبیر روزنامه پایونیر، از هندی سخن گفت که با خود در جنگ است، و سلمان خورشید، وزیر خارجه مسلمان هند، ظهور افراط‌گرایی و آنچه را که خود «اعلان جنگ علیه حکومت غیرمذهبی» نامید، محکوم کرد. ■

رشیدالدین خان،
اهل هند و استاد علوم سیاسی و
سرپرست مؤسسه هندی مطالعات فدرال
(جامعه همدرد) است.
از جمله آثار منتشرشده او عبارت‌اند از:
*Federal India: a Design for
Change (1992); Composite
Culture of India and
National Integration (1987).*

چهل و پنج سال است که هند با جنبش‌های مذهبی رویاروست.

این جنبش‌های مذهبی پایه‌های حکومت چندگرایی غیرمذهبی هند را

که در زمان استقلال به وجود آمده بود، سست کرده است.

را یک دولت اسلامی اعلام کرد، عمل کند، یا به‌صورت یک دولت هندو درآید یا همچنان غیرمذهبی باقی بماند. عاقبت انتخاب مشخصی صورت نگرفت. هند یک کشور خاص هندوها نیست. از سوی دیگر کشوری تمام غیرمذهبی نیز به حساب نمی‌آید. بر اثر فشار سیاسی اجتماعات مختلف و پراکنده صفوف طرفداران جدایی دین از سیاست، حکومت هند نوعی روایت هندوان از حکومت نیمه دنیوی است. هند اگر بخواهد حکومتی پویا و مدرن داشته باشد، باید بار دیگر به صورت یک حکومت غیرمذهبی درآید. هر حکومت غیرمذهبی باید تفاوت مذاهب را محترم شمارد. ■

نتیجه‌گیری حیرت‌آور وی این بود که غیر هندوان «می‌توانند در کشور باقی بمانند، کاملاً مطیع ملت هندو باشند. چیزی ادعا نکنند، سزاوار هیچ امتیازی نباشند، مطلقاً رفتار خاصی را طلب نکنند - نه حتی حقوق شهروندی را.» گوالکار عمل‌گاندی و نهرو را که برای هماهنگی و دوستی متقابل اجتماعی می‌کوشیدند، تقبیح می‌کرد، و آنها را در ردیف کسانی قرار می‌داد که «با کشتن روح زندگی یک ملت بزرگ و کهن مرتکب گناهی عظیم شده‌اند.»

ایدئولوژی گوالکار به گمستن پیوند بین هندوان و مسلمانان، که پیشتر به سستی‌گرایی بود، کمک کرد. اما از زمان جدایی هند و پاکستان در سال ۱۹۴۷، هیچ اقدام جنگ‌طلبانه‌ای تکان‌دهنده‌تر از ویران کردن مسجد ایودیا (که در زمان بابر امپراتور مغولی ساخته شده بود) در روز یکشنبه ۶ دسامبر ۱۹۹۲، نبوده است (به مطلب داخل کادر همین صفحه نگاه کنید).

حادثه «یکشنبه سیاه» هنوز هم کسانی که هند را سرزمین چندگرایی و همزیستی مسالمت‌آمیز جوامع مختلف می‌دانند برآشفته می‌کند. این حمله، خلاف قرن‌ها تجربه زندگی مشترک اقوام مختلف در هند، بازده غم‌انگیز رشد احساسات ملی‌گرایی هندوست که از هشت سال پیش آغاز شده است. هند، پس از استقلال مختار بود، یا مثل پاکستان که خود

آیا نزدیکی مذهبی می‌تواند مناطقی را با هم متحد سازد

که از لحاظ جغرافیایی، اقتصادی، زبانی و فرهنگی

بایکدیگر تفاوت دارند؟

عبدالکمال آزاد